

دائرة مخصوصه

در سعادتده باب عالی جوارنده

محل اداره :

مشرط القلم

۱۳۲۶

اخطار :

مسلكمزه موافق آثار جديده مع المنوئيه
قبول اولور

درج ايده يني آثار اعاده اولتاز

ديبر، فلسفه، علوم، حقوق، ادبياتده و سياستمانده و بالخاصه كرك سياسي و كرك اجتماعي و مدني احوال و شئونه اسلاميه در بحث ايدر و هفته ده بر نشر اولنور.

آبونه بدلي

صاحب و مؤسسلي :

در سعادتده نسخه سي ۵۰ پاره در

ابوالعلا زين العابدين - ح . اشرف اديب

قيراهه ن متوا بورو ايله كوندريليسه سنوي
۲۰ غروش فضاه آلير

تاريخ تأسيسي

۱۰ تموز ۳۲۴

سنة لكی	التي آيلنى	ممالك عثمانيه ايجون
۸۰	۴۰	غروش
۶۰	۳۰	روبله
۱۷	۹	فرائق

عدد : ۶۳

۴ ذى القعدة ۳۲۷ پنجشنبه ۵ نشرين ثانی ۳۲۵

اوچنچي جلد

وانحصار لر تأسیسنه متعلق تشبثات وتصوارتمز نتیجہ پذیر اولنجه كرك بوندن وكرك اصول طرح وجباتی تدقیق واصلاح ایدلمكده اولان تكالیف عمومیه ده حصولی بی اشتباه بولونان ترایدن موازنه عمومیه ده کی آجیق قبانه رق توازن حاصل اوله جق والیوم عمومیه نه درجه لرده امنیت بخش اولدینی معامله اخیره مالیه ایله مثبت اولان اعتبار مالیز بر درجه دها تعالی ایله جکدر . ایلك دوره انعقادنده اساس وقواعد مشروطیتك تحکیمه وانتظام عمومینك تأییدینه عائد مذاکرات وتدقیقات ایله اشتغال ایدن مجلسکمز ایکنجی دوره اجتماعنده حکومتجه مجدداً تنظیم اولنوب در دست تودیع بولسان ومملکتك حیات اقتصادیه واجتماعیه سنه وحضور وامیتی نفوذ قانون ایله تقویه سنه تعلق ایدن لوائح قانونیه ایله ده توغل ایده جکدر . بومیانده تجارت بریه وبحریه واموال غیر منقوله وسیار صالح حاکمیری واداره عمومیه ولایات قانونلریله جزا قانوننامه سی لایحه لری بالخاصه شایان تذکاردر . دولترلله مناسباً تمز دوستانه در . صاحب عمومینك محافظه وادامه سی کی غایت ممدوح برمقصده معطوف اولدینی ممنونیتله کوریلان مساعی دولك طرفدار اخلاص شعاری بولسان حکومتك حقوق مقدسه ومنافع مشروعه سی هر کونا خللدن مصون اوله رق وقایه یه قطعاً اعزم ایتمسیله برابر اسایش ومسالتك ده اساسی بر عنصری اولق شرفی احرازه ساعی بولندیغنی بیان ایدرم .

کچن دوره اجتماعده هراکی هیئات طرفندن صرف اولنان مساعی منوره وطن پرورانه بی کمال ممنونیتله یاد وبوکوندن اعتباراً باشلایه جق مذاکراتکزه ده تسهیلات وتوفیقات صمدانیه یه مظهریتکیزی جناب حقندن استعدا ایله رك مجلس عمومینك آجلدیغنی بیان ایدرم .

شیخ محمد عبده نك هانوتویه جوابی

۳

بوکوزده ، هانوتونك اسلامه هجوم ایدرکن کوسترمش اولدینی شدتی قیرمق ایچون ، بحثك نهایتنه کلیورم که موضوع مقالزی توحید وتزیه ایله بونك خصمی اولان تشبیه وتجسید [الوهیتك تجسیدینه اعتقاد] تشکیل ایده جکدر . بز شیمدی سوزه ایکنجی قسمدن باشلایه رق ، برنجیسی حقنده کی مطالعاتمزه نهایت ویره جکمز .

اگر موسیو هانوتو املتارک احوالنه ، عقائدك صورت ظهورینه دائر براز تبعمده بولونمش و او قودیغنی آکلامش اولسه یدی ، بیلیدی که : كرك بتپرستك ، كرك موجودات مادیه نك بعضیسنده الوهیت توهمی ، حریم باك انسانیته کیره میهرک قاپیسی اوکنده طورانلرک عقیده سیدر ؛ بویله واهی برعقیده اربابنك سخافت عقلنه دلالت ایدر ؛ بوسخافتك ده آفریقا بتپرستلرندن باشلایه رق چین بودیلریله ، هند برهنلرنده ، نهایت بولق اوزره متفاوت درجانی واردر .

انسان علمده ترقی ایتدکجه ، وجدانی فیض ادراك ایله رقت پیدا ایلدکجه ، عقلی اسرار کونه مطلع اولدکجه پیشگاه روخنه کی

مادی پرده لر برر برر یرتیه رق وجود مطلق تجلی یه باشلار . بوظهوره بوتجلی ، درجانی آره سنده کی تفاوتله برابر ، اویله بر واجب الوجودك وارلغنی ایقانه مؤدی اولور که اوفرده صمدایچون - موسیو هانوتویله امثالنك ظن ایتدیکی کی - ماده لباسنه بورونك محالدر ، زیرا نهایی اولمایان بر وجود محیطك حدود ایله محاط اولسی قابل دکلدر . مدنیتلریله هانوتونك افتخار ایتدیکی یونانلیرده بویله ایدی :

بدایت ظهورنده بتپرست اولان بوقوم علوم وفنونده ایلری کیتدکجه ، فیلسوفلری کائناتی تدقیقه طالعجه بتپرستلکری کوشه مه یه ، پیرانه یه یوزطوته رق نهایت مدنیتلری کالی بولور بولماز ، کندیلری ده توحیده ، واجب الوجودی مادیاتدن تجریده واصل اولدیلر .

فیثاغورس عقیده ده تقدیس الوهیت پایه سنه یوکسلمش ، اوندن صوکره کلن سوقراطلر ، افلاطونلر ، اریستوکلر ملتك نظر امعانی اوکنده کی اوهام بولوطنی صیرمایه ، اسکی بتپرستك ظلماتی دفع ایتیه آله بیلدیکنه اوغراشمشلردی . افلاطونك ، المأمون زماننده (مدنیت فاضله) اسمیله عربجه یه ترجمه ایدیلن ، (جمهوریت) نی او قویانلر کورورلر که بتپرستكك ملت یونانیه آره سنده براقش اولدینی افکار سخیفه یی ، عادات سفیله یی قالدیرمق ، بونلرک یرینه قومی ایچون آرزو ایتدیکی فضائی یرلشدیرمك املیله افلاطون نه مجاهده لرده بولمشدر .

علم یونانلیری بوضورتله مرتبه توحیده ایصال ایتدکن صوکره تکرار جهالته ارجاع ایتهمش ، بلکه مهر مدنیتلری عصرلرجه آفاق عالمده پارلامش ، هم اسکیسندن دها صاف ، دها باك بر ضیا ایله درخشان اولمشدر .

اسکی مصرلیرده بویله ایدی ؛ علم کندیلرینی توحیددن کری براقامش ایدی . شوقدر که نزاهت عقیده خصوصنده ممتاز بر موقع احراز ایتك ، باشقه لرینی کندی سویه لرینه چیقارماق ایچون عوام آره سنده عقیده توحیدی نشر ایتمز لرده تنزیه بر شکل تشبیه الباس ایدرلردی .

ایشته ، عقلك ، علمك نقصانی ، ادراكك فقدانی دائماً انسانك حدود وساطتی آشماسنه مانع اولمش ؛ حال بوکه عقلك ، محاکمه نك قوتی ، علمك ، بصیرتك مکملیتی بالعکس صاحبنی وجود مطلق مشاهده مرتبه سنه قدر چیقارمشدرده اورادن بوتون عالمه طوغری مدنکاه امعان ایتدرمشدر . اوت ، بوشاهقه بلند فیضه یوکسلنلرک پیشگاه تماشا سنده بویوک ، کوچوک ، عالی ، حقیر ، الحاصل بوتون موجودات اوقدرت ازلیه شاملیه ، او عظمت ابدیه قاهره یه نسبتله بردر . چونکه راجح اولسون ، مرجوح اولسون ؛ اصل اولسون ، فرع اولسون ؛ کوزله کوراسون ، بصیرتله کشف ایدلسون ؛ کافه ممکنات حکمت ازلیه نك تقدیر ایتدیکی مراتبه کوره او موجود فوق الحیالدن استفاضه وجود ایتدکده در .

آرتق بویله برعقیده صاحبك مقامندن هانکی مقام دها یوکسك اوله بیلیر که نظر امعانی بوتون مکوناتی تفصیلیله ، اجالیله کوروپورده

یعنی عقلی اولانلر انسانلری کندیسنه اسیر ایتک ایچون بوسایهده قولایجه آلهه مرتبه‌سینه چیقیورمشدیر . امتلر بوکی عقائد باطله یوزندن نه قدر شدائده ، نه قدر مصائبه گرفتار اولمشدر !

شیمدی بویکی فرقه‌یه یاقلاشان اوچنچی بفرقه دها واردرکه اولکیلرندن پک خیرلی اولمایان بوقسمک افرادی وسائطه معتقددرلر . [یعنی خالق یله مخلوق آره‌سنده واسطه اثبات ایدرلر .]

بونلر ذات باری‌یی حقیقه تقدیر ایده‌مدکاری ایچون کندی آرلرنده کی کبرایه قیاس ایدیورلرده اولیه ظن ایدیورلرکه ملکوت کزین اولان الله عادتاً سرای جبروتنده اریکه‌نشین اولان برپادشاه کیدر ، مخلوقاتی آره‌سندن امورینی تدبیر ایده‌جک برطاقم اشخاص انتخاب ایدیور ، خلقک شونی اوزرنده تصرفده بولنه‌جق مأمورلر ترتیب ایلور .

بناءً علیه ایچلرندن بری کندی زعملرنجه ، تقرب الی الله ایله ممتاز اولدیمی ، یاخود مقرین زمره‌سینه کیردیکنی ظن ایتدیرمه‌جک برحالی کورلدیمی ، درحال اونی بومنزله رفیع‌یه ، یعنی کائنات اوزرنده تصرف ایچون من طرف الله منتخب منزله‌سینه چیقاریرلر ؛ آرتق اونی بتون مهم ایشلرنده التجا ایده‌جک برشفیع طائیرلر . حال‌بوکه نه یابدقلری ، نه یه طایدقلری کندیلرندن صوریلنجه (مانعدهم الا یقربونا الیه زلفی) جوانی ویرلر .

باقالم عقیده‌لرینک فسادندن طولانی بفرقه افرادینه نه کی فالقلر اصابت ایتمشدر . اوت ، خدمه معابده ، کاهنلره ، رجال‌دینه ، واونلرک وارثلرینه اسیر اولمشلر ، بتون شئون حیاتیه‌لرنده بوزمره‌یه عرض انقیاد ایتمشلردر . او طبقه‌دن تلقی ایتدکاری اوهامدن بشقه برشی اولیان علملری حدود خیالدن اوتیه کچم‌دیکنندن بوخلیطه موهوماته‌مخالف ظن ایتدکاری معلومات اولیه‌یی بیله‌انکاره قالمشمشلردر . صکره ، ینه او طبقه‌یه دایانه‌رق وسائل سعی و عملی براقشلردر . ایشته انسانیتک بوکی عقائد یوزندن مصاب اولدینی فلاکتله تاریخ شاهد اولدینی کی شرقد غریبه بوکونه قدر محافظه موجودیت ایدن امتلردن بر چوغنک حالی‌ده سوزمزی تأیید ایدر .

بتپرستلکک بوکی مفاسدینی علوم صحیحه‌نک مبادیسنه مطاع اولانلر انکار ایده‌میه‌جکی کی عوامک ، لکن او عقیده باطله‌نک فضای فاسدنده یتشمش اولیان عوامک چوغی‌ده بو حقیقتی طائیر . فقط هانوتونک ، یونانیلرده کی بتپرستلک افراده مرتبه الوهیتی احراز ایچون برتهالک ویره‌رک بو صورتله کندیلرینک سلم فضیلتده ارتقایلرینه مدار قوی اولور ، طرزنده کی ذهابنه کلنجه بواویله برزعم باطلدرکه بنم بیلدیگمه کوره مسیحیلر ایچنده هانوتو جنابلرندن بشقه قائل اولان یوقدر . ذاتاً بالذات یونانیلردن کیمسه چیقوبده نه کسب فضائل خصوصنده کی مجاهده‌لری مقام الوهیه یوکسلمک مقصدینه منعطف اولدینی ، نه‌ده الوهیت بشریه عقیده‌سینک اولیه آرلرنده کوزل بر اثر براقیدینی اغزینه آلمش دکدر . ده‌ها طوغریبی بو الوهیت بشریه ، سقراطلرک ، افلاطونلرک اعلان حرب ایتدیکنی

جمله‌سینک بردن رب‌العالمین اولان الله واحداک دست ربوبیتته مسخر اولدینی ، بوکی تشکیل ایدن اجزادن هیچ برنده نه کندیسینی ایجاد ، نه‌ده موجودیتته برصورتله امداد قدرتی اولدینی ، بلکه ، شرع الهینک تعین ایتدیکی دائره داخلنده حرکت ایتک شرطیه بزمکاه قریه وارمق ، بتون شئوننده او بارکاه عنایتدن استمداد ایله‌مک اولسه ینه کندیسنه ممکن اوله‌بیله‌جکینی یقیناً آکلایور . ارباب تشبیه ایکی فرقه‌یه آریلیر . اولکیسی مبدانده کی موجوداتدن برنده الوهیت بولندیفنه ، دیگرکی ایسه خالقک موجوداتدن برنده ظاهر اولدیفنه اعتقاد ایدر .

اولکی فرقه‌یی مکوناتک حقایقنی احاطه ایده‌میه‌جک قدر ادراکی ضعیف اولانلر تشکیل ایله‌مکده‌درکه بونلر قوای ماده‌دن ، یاخود حیواناتدن برنی کندیلرینه فائق کورمکه آرتق اونک یکانه قادر مطلق اولدینی . بتون امورده اوکا التجا لازم کله‌جکینی ظن ایدرلردی . ادراکک بودرکه‌سنده بولنان انسانلر جماداتدن ، حیواناتدن ، بشردن کندیلرینه برطاقم الهلر تسلط ایتدکاری ایچون ، اومعبودلرک آره‌سنده فصل شاشیروب قالیرلرسه ، شئون معیشتلرنده‌ده عینی‌حالده بولونورلردی .

برده بونلر نوع ، یاخود جنس اعتباریه کندیلرندن اوزاق اولمایان معبودلرینه نفس‌لرینه قیاس ایتدکاری ایچون اونلری خشنود ایلک املیه برسوری هدایا ، برسوری وسائل حظوظ تقدیم ایدرلردی که تعین و تقدیری الجای هوساته باغلی بولنان بوتقدمه‌لر هر حالده کندی حرصلرینی تسکین ایچون مراجهت ایلدکاری وسائطک فوقنده اولوردی .

بو قبیلدن اوله‌رق هیا کل آله‌نک اوکنده برچوق فضائح ارتکاب اولور ؛ محرابلرده برچوق ناموسلر هتک ایدیلیر ؛ طاشدن یاپلش صورتلرک قارشیسنده انسان قربانلری تقدیس قیلیردی . آرتق بشریت ایچون بونان سافل بردرکیه اینمک قابل اولورمی ؛ ایشته بونلرک کافه‌سی تاریخده پک مشهور اولدینی کی عینی وقایعک صحنه جریانی اولان یرلر بوکون بیله معروفدر .

ایکنچی فرقه‌یه کلنجه ، بونلر ادراک اعتباریه اولکی فرقه‌یه داخل بولنان افرادک فوقنده اولقله برابر سالک اولدقلری عقیده‌نک کندیلرنده نه کی تأثیر اجرا ایتدیکنی تدقیق ایلک لازم کلیر . اوت ، ایچلرندن بر آدم ذکا ، یاخود شجاعت اعتباریه کندیلرینه تفوق ایدر ، یاخود کندیسندن الفت ایتدکاری بر حرکت ، طائیدقلری بر حال ظاهر اولورسه آرتق او آدمی وجود الهی‌یه مظهر ظن ایدرک سلطنت مطلقه‌سینه منقاد اولورلر ؛ قهر و جبروتنه عرض خضوع ایدرلر ؛ اونک بتون اوامرینی کمال خشوع ایله انفاذه مسارعیت کوسترلردی . او معبود بشری‌ده عبده‌سینک عقل ، اراده ، عزم نامنه مالک اولدینی نه‌سی وارسه کلیاً سلب ایدر ؛ بریکی زوالیلرده عقیده‌لرینه صاحب قالدیقه ذلت ایچنده یاشاردی .

خلقک بووهم باطلی برچوق ارباب ذکاتک ایشنه پک ایی کلش ،

سويلديكمز او رذائلي توليد ايتمىدور . اکتساب فضائله چالشمق مسئله سنه کلنجه ، معلومدرکه بوجاهده صرف اربابنه تقرب مقصديه اختيار اولمشدر .

موسیو هانوتونک ، نصرانیت دیانت یونانیه دن مقبوسدر ، طرزنده کی حکمنه کلنجه بوباده سویلنه جک سوزی خرسیتانلرک کنديلرینه براقیرم . یالکیز شو قدر سویلرم که نصرانیت بدایت ظهورنده انسانلرک بولندقلری بترستلکدن دنیای تطهیره بذل مجهود ایتش ، یهودیلرک ، رومالیلرک تصذیع ایتدکلری خرافلری قالدیرمغه چالشمش ، رجال مسیح اطرافه طاغیلهرق وبترستلری آله واحده دعوت ایلشدر . ایلک خرسیتانلرک سوزلرینی تدقیق ایدنلر اساس دعوتک تنزیه باری اولدیغنده شبهه ایتزلر . آتار تشیه ایسه خرسیتانلرک ظهورندن بر قاج عصر مکره ظاهر اولمشدر . ایمپراطور قسطنطینک تاریخی ارباب تاریخ عندنده معروف اولدیغی ایچون تفصیله حاجت کوره میورم . صکره لری تنزیه عارض اولان تشبیه غلوایلرولدیجه مظالم یوز کوسترمکه ، فالقیر بیومکه باشلادی ؛ علم کیزلندی ؛ عقل منکوب اولدی ؛ ارکان نظام ییقلدی ؛ اقوام نصرانیه آره سنده فساد تعمم ایتدی ؛ نهایت اصلاح (پروتستانلق) ظاهر اولهرق ماسبق محو ایلدی ؛ آرتق اوروبا بو کون معروف اولان استقامتی آلدی که بونک اسبابندن بر نبذه بحث ایتش ایدک .

بز مرتبه مسیحی احراز ایله آله بشر اولق ایچون اللهه عبادت ایدن هیچ بر مسیحی طوبیادق ؛ کذلک عقیده تثلیثی هانوتونک بیانی وجهله اکلادیغی کوستر هیچ بر خرسیتانک هیچ بر اثرینی کورمده . بلکه عقیده تثلیثک عقل ایله اکلایشیله بیله جک مسائل جمله سندن اولدیغی کنديلری تصریح ایدیورلر . ذاتاً خرسیتانلردن مختلف زمانلرده ظهور ایدن بعض طائفه لر عقلک ادراک ایدمه جکی حقائقله حکم عقله مخالف کله جک حقائق آره سنده فرق اولدیغی صراحة سویلیورلر . بوندن بشقه جناب مسیحک بشری نفوذ شیطاندن خلاص ایچون من طرف الله مبعوث بر نبی مختاردن بشقه برشی اولدیغنه قانع اولهرق (ابن) ی مختار ، (اب) ی رب رحیم معناسنه حل ایدیورلر . کذلک بو کون موجود اولان پروتستانلردن اوله فرقه لر طانیورم که عددلرینک آزلغیله برابر (کله) ی علم ایله (روح القدس) ی حیات ایله تأویله بولنیورلر .

پک اعلا . عجا اسکی زمانلرده نصرانیت ، اطرافنده کی بترستلری بترستلکک برشکلندن چیقاروب دیگر بر شکلنه سوقق ایچونمی اوغراشیوردی ؟ بز جاهل بر دوستدن صادر اولان بویله بر هذیان دوشمکدن الله صیغیرز !

آلمش اولدیغ تربیه بویله بر غزته صحائفنده عقائد نصرانیه یی مؤاخذه درکاتندن عالی اولدیغی کی خصم ایله مناقشه ده محافظه نزاhte دیناً مأمورم . بونکله برابر موسیو هانوتونک دلیل اتخاذینه اوغراشدیغی آثاره نقل کلام ایتکلکم ایجاب ایدیور .

اسلام بوتون عالمی توحیده دعوت ایچون نازل اولدیغی کی شو

حقیقی صراحة بیلدرمشدرکه : دین تنزیه دین الهمینک کنديسیدر ؛ بو دین تا آدمدن ، نوحدن ابراهیمدن موسایه قدر کلش ، موسادن صوکره ظهور ایدن انبیانک دینی ده بودین اولمشدر . رسل اسرائیلک خاتمی اولان عیسی علیه السلامک دینی ده عینی دین الهمی ، عینی دین تنزیهیدر .

اسلام هیچ بر زمان یهودیلرده ، خصوصیه مسیحیلرده ارباب تنزیه بولدیغی انکار ایتمه مشدر . یالکیز ایچلارنده تشبیه میل ایدلارده اولدیغی ذکر ایدرک بو کیلرک انجق معبودبالحقه عبادت ایله ملری ، خصیصه عقل وادراکلرینی غصب ایله وجدانلری اوزرنده آرزولری وجهله تصرف ایدن آباء دینک بویوندوروغندن قورتولملری ایچون کنديلرینی دین الهمینک اصلنه رجوعه دعوت ایله مشدر .

بترستلک ، یهودیلک ، نصرانیلک ال برلکیله مسلمانلرک قارشیسنه طورمق ایستدی . هم بو مهاجرلر کرک عدد ، کرک قوت ، کرک عزم وشدت جهتیله خصملرینه پک فائق ایدی . بونکله برابر آرزومان کچمه دن حق ظاهر اولدی ؛ شعاع مینی قلوبه نفوذ ایتدی ؛ شو اوچ ملته منسوب خلق فوج فوج دین اسلامه کیرمه یه باشلادی . او زمانه قدر محکوم اولان همتلر ، عزملر قید اسارتدن قورتولدی . هر کس واجب الوجودک کنديسینه بخش ایتش اولدیغی استعدادنسبتنده اکتساب کمال قیدینه دوشدی . توحیدوتنزیه اعتقاد ایدنلریو کسلدکلری مراتب رفیعه ایماندن اسرار کائناتی تماشا یه طالدی ؛ حقیقی اورتن پرده اوهامی بیرتوب آرتدی ؛ علمک تفکر ، تدقیق ، دین کی اوچ بویوک منبعنه واصل اولدی . ملت بر آره لق بینلرنده وزان اولان باد شورشدن قورتولور قورتولماز آفاق اسلامده انوار علم اولانجه شمععه سیله پارلادی . آرتق مسلمانلرک کیرمدیکی باب معرفت ، یوکسلمدیکی مرقات فیض وفضیلت قالمادی . یونانیلرک ، عجملرک ، رومالیلرک نه قدر مخلفات متروکه عرفانی وارسه کافسی نسیان بوجاقلرندن چیقاریله رق ، اوزرلرنده کی پاسلر کیدرلدکن صوکره انظار جهانه عرض اولندی .

ایشته دین تنزیه اولان مسلمانلرک آناری بودین مینک ایکنجی قرن ظهوری هنوز نهایت و ارامش ایدی که مسلمانلر آسمانی ، خاکدانی بوتون علومک ساحه سنده جولانه باشلادیلر ؛ بر چوق غلطاتی ، بر چوق اوهامی تصحیح ایتدیلر ؛ فنونک قواعدینی تنقیح ، اصولی تحریر ایلدیلر . اوچنجی عصر هجرینک اوائلنده ایسه رصدخانه لر وجوده کتیردیلر ؛ کره ارضی اولچدیلر ؛ ذهبا بونلردن باشقه کرک بزم دیاریمزده ، کرک موسیو هانوتونک دیارنده بولسان ارباب علمک معلومی اوله جق بر چوق آثار میدانه قویدیلر . شو تمهیداتی قبول ایتیه جک ذواته بوکون اقوام غریبه آره سنده بولنان ارباب فکر وتدقیقک سوزلرینی ایراد ایله اکتفا ایدرم :

« نصرانیت اون آلتی عصر ظرفنده بر هیئت شناس چیقارمماش ایکن مسلمانلق پیغمبرک وفاتندن آرزومان صوکره صایله مایه جق قدر هیئت متخصصی یتشدیردی . بونه دن ؟ »

مع هذا بو سوزیمز دیانت مسیحیہ نك اساسنه تعرض عدايديله مز.
بو تعرض يالكيز اودین اوزرنده اجرای تصرف ایدنلره اونی تحریف
ایله وضع حقیقیندن چیقارالره راجعدر .

هانوتو اویله ظن ایدیورکه : مسلمانلق عیدایله معبود آره سنده کی
نسبتی کلیاً قالدیرمشدر . لکن اونک بو ظنی بروهم باطلدر . زیرا
دیانت اسلامیه عبدی معبودینه ایصال ایدر ؛ اوکا یالکیز باشنه ، هیچ
بر واسطه نك رضاسنی استحصاله محتاج اولمق سزین حضورالهمیده قیام
حقنی ویرر .

مسلمانلق بوتون کائنات ایچون براله قاهرده باشقہ معبود طایفاز ؛
هر مخلوق اومعبود بالحقه عرض کال عبودیتہ محکومدر .

مسلمانلق انسانلردن یالکیز ایکی مقامی قطعاً دریغ ایدرکه
ایکینسده یوکسلمک ممکن دکدر . بونلرک بری ذات کبری انک تفرد
ایتمش اولدینی مقام الوهیت ؛ دیگرکی ایسه دیلدیکنه احسان ایتدکن
صوکره قایسینی ابدیاً قابادینی مقام نبوتدر . شو ایکی مرتبه دن
باشقہ نه قدر مراتب کال وارسه انساندن قطعاً اوزاق دکدر ، استعداد
بشر اونلرک کافه سنی ادراک ایدہ بیلیر . مجاهدہ نك فقدانندن ، یاخود
اجتهادک نقصانندن باشقہ مانع ، حائل متصور دکدر .

واصل اولدیفک مرتبه دن دها ایلرینسه کجه بیلیمک ایچون خداداد
اولان قابلیتکده کی کفایت سزلکه اعتقاد ایدرسه ک یرکده وقفه کزین
اولور ، ترقیده دوامه قطعاً یول بوله مازسک . ایشته حقیقی مسلمانلق
صاحبنی بوصورتله اعلا ایدر .. ایشته موسیو هانوتونک یا کلیش
آکلادینی ، اسلامک ، استسلامک معنای صحیحی بودر . انصاف
ایدہ لم ! اسلامک شومعناسی انسانی درکه حیوانیتہ می ایندیرر ؟ یاخود
اکتساب فضائل وکالات خصوصنده اسبابه توسلدن می محروم براقیر ؟
ماهیت اسلامی تدقیق ایدن آدم ایچون طوغریدن طوغری به
اودینک کتابنه مراجعت لازمدر ؛ مائر اسلامی اسلامک
حقیقه اسلام ، مسلمانلرک حقیقه مسلمان اولدینی دورلرده آرامق
ایجاب ایدہ جکی کی .

اگر سوزلریله هانوتونک استشهاد ایتدیکی موسیو کیون براز
علم قوقوسی استشمام ایتمش اولسه یدی سوزنامه بوملوثاتی قوصمازدی !
آرتق بز کندیسنه جواب ویرمه به لزوم کورمیورز . چونکه اولو
بیسزلکی ، صوکره ادب سزلکی اوکا جزای کافیدر !

مسلمانلر فصل الله ایدلدی ؛ عقائد نزیه اسلامه تشبیه فصل
کیددی ؛ عادات اسلامیه به بدعتلر نره دن قاریشدی ؛ بوأمت وحشتی
کیمدن اوکرندی ؛ شهواته ابتلائی هانکی آدملردن آلدی ... بورالرینی
بن بیلدیکم کی ارباب علمده بیلیر . والله من ورائهم محیط .

مسلمانلر کندیلرندن اول کچن اقوامک طوطدینی یولی قاریش
قاریش ، آدم آدیم تعقیب ایدرک عینی عاقبتہ کرتار اولدیلر .
دینده بریفین بدعتلر ظهور ایدرک فضائل یدی ، بیتیردی ؛
سجایای کریمه پی کوکندن قوروتدی ؛ ناسی اودرکیه دوشوردی که
آرتق کیون کی اسافلک قی ایتدیکی هرزه لر یوزلرینه بوشانیور !

لکن اگر مسلمانلر اللرنده کی کتابه رجوع ایتسه لرده غائب
ایلمش اولدقلری آداب کریمه پی او قانون الهی به اتباع سایه سنده
یکیدن اله کچیرلر ، هر درلو معایدن قورتولورلرده جناب حنک
تنزیل جلیلله ، لسان رسولیه هدایت ایتدیکی ، سلف صالحک تمهید
ایلدیکی یولدن اسباب سعادت آرامیه باشلارلردی . بوکون پریشان
اولان قوتلری اوزمان طولانیلر ، وجود ملتیرینه یکیدن روح
عزم وحیت سریان ایدردی ده ، ناصیه پاکی هجوم بدعات ایله قارارمیه
یوز طومش بریدندن تلاشه دوشن هانوتولر ، کیونلر اودینک سیای
صحیح درخشانندن دها زیاده اورکرلردی .

موسیو کیمیون دنیا یوزینی اسلامدن و مسلمانلردن تطهیر
ایتمک ایسته یور ؛ هانوتو جنابلری ده بورائی استحسان ایدیور ؛
یالکیز نفوس مسلمینک کثرتی بویله بیوک بر تشبیه مانع
کورییور . بونلرک اسلام حقنده کی کینلرینی صاقلایه ماملری ،
فساد رأیلرینی ، ضعف محاکمه لرینی اعلان ایتملری نه فنا برسیاستدر !
لکن کرک بوایکی ذات ، کرک بونلر کی کندیسنی آلدانان
ذوات بیلیمش اولسونلرکه اسلامک دوره محرومیتی اوزون سورمش
اولسده ینه کونک برنده مجد قدیمه رجوع ایدہ جکدر ؛ کرتار
اولدینی مصائب بنیان موجودیتی رخنه دار ایتسه بیلله اونکده نوبت
شان وشوکتی کله جکدر . ذاتا ایچلرندن اسحق طیلر کی ارباب
انصاف بو حقیقتی اعتراف ایدیورلر . کلیسا رجالتدن مشهور بر آدم
اولان بوانکلیر دییورکه :

« اسلام آفریقاده ایلروله یوب کیدیور ، کتدیکی یرلره فضائی ده
برابر کوتوریور . اوت ، کرم ، عفت ، نجیدت بودینک آثارندن
اولدینی کی ، شجاعت ، حماسه کی سجایاده انصاری جمله سندن در . »
اسحق طیلر سرخوشلک ، فحشک ، قارک اهالی آراسنده
مبشرلرک دعوتیه برلکده انتشارینه صوک درجه ده تأسف ایدیور ؛
حتی « سرخوشلنی تحریم ایدن مسلمانلنی بوکا مساغ کوسترین نصرانیتہ
ترجیح ایدہ جکنی » سویلیور .

مسلمانلق دورمایوب چینده ، آسیانک سائر قطعاتنده ایلریله یور ،
انتشار ایدیور ؛ ان شاه حادثاتک ارشادیه مسلمانلر دینک صفوت
قدیمه سنه رجوع ایدہ جکلرده آرتق امیداییدیان خیری ادرا که ظفریاب
اوله جکلردر .

بالفرض باشده موسیو هانوتو بولوندینی حالده بتون فرانسزلر
مسلمان اولسه ، فقط دیگر طرفدن سائر ملتله قارشو اولان معامله لری
بوکون جزا ئرده کی ، مداغاسقارده کی طرزمعروفنده دوام ایتسه مستعمرات
اهالیسنک عجب کندیلرینه میل ایتملری ، هجوم ایچون فرصت کوزیمه -
ملری امیداییدیه بیلیرمی ؟ خایر ! اویله ایسه مسلمانلر حقنده بویله برظن
فصل بسلیه بیلیرسکنر که باشلرنده کی رعد تهدیدک ولوله سنی طویمقده
اولدقلری کی کندیلرینه تغلب ایدنلرک بیچاره لری یالکیز محو واهلاکه
چالشدقلرینی کوریورلر .

عدالت ، حقوقه رعایت ، اساسنه وقوف شرطیه عقائده حرمت

سايه سنده در كه بر مات محكوم بر ملت حاكمه نك بارتحكه قاتلان بيلير .
أوت او يوكى كنديسنه خفيف كوستره جك ، اوملته تاملنى تهوين
ايد جك وسائط انجق بولردر . لكن هانوتو وامثالى كى فرانسه
رجال سياستى شواوچ اساسه دائر برشى بيلمكلى ايچون ، حساب
ايتدكلى غايته وارمق امله آكلامادقلى حقايقدن متصل دم اوريورلر .
« فلينظروا انا معهم من المنتظرين » . محمد عاكف

علم فقه تاريخندن بر بارچه :

اجتهاده دائر

دور اصحابه اجتهاد :

۵۹ دن مابعد

خلفای راشدين دورلرنده ، صوك كونلرى علم فقه وسائر علوم
اسلاميه نك مرا كز مهمه سى صردينه كچن بتون بلاد فتح ايديش ،
بوابده بيوك براهيتى حائر اولان كوفه وبصره بلده لرى دخى تاسيس
اولمشدى . ممالك اسلاميه نك دائره سى چين حدودينه ، بحر محيط
اطلاسى به قدر توسع ايتش ؛ دين مين اسلامى قبول ايدنلر ك عددى
دخى مليونلرى كچمشدى . فتح اولوب خراج ربط اولنان ممالك
اهالى غير مسلمه سى دخى مزايای اسلاميه نك عاشقى اوله رق دين مين
اسلامى بن صميم القلب قبول ايدورلردى . بوسورتله دائره توحيد
دخى حدود ممالكى تعقيباً توسع ايدورلردى . بتون شوطلك نتيجه سى
اولمق اوزره علم فقه اولان احتياج دخى بتون معناسيله باش كوستر-
يوردى ؛ بر مسلمانك معاملاتنده حق وعدالتدن آريلامسى ، عباداتى
وجه مشروع اوزره اجرا ايتمه سى لازمه دن ايدى .

اشته بر مملكت اسلاميتك دخولندن صوكره لك اول لزومى حس
اولنان شى ، علم جايل فقه اوليورلردى . بر مملكتك معنا دخى فتحى
متعاقب ، يامراجعت وياخود مقام معلاى خلافتجه حس اولونان لزوم
اوزرينه مركزدن اورايه برفقيه ارسال اوليورلردى عبدالله بن مسعود
حضرتلرى كوفيه بوسورتله كيتمشلردى . بعض اصحابك مجاهدين
كرامه اشتراك ايدرك مركز خلافتدن تباعد ايتش بولندينى حالده
اوملكتجه تعليم وافتالرينه لزوم كورولمكله اورالرده قالدني ده اولمشدر .
فخر كائنات افندمرك ارتحالندن صوكره اصحاب كزين حضرتى
استعداد ذاتيلرى ، ميل فطريلرى اعتباريله اوچ طبقه منقسم كى
كورونيورلردى : علما ، امرا ، مجاهدين . معافيه صورت ظاهرده
اصحاب آره سنده بر كيفيت تقسيمه ابراز ايد جك قدر بر آچيلاق مشهود
اوليورلردى ؛ هله امرا اكثريت اوزره علمادن ايدى . بر چوق
غزواته عالم بر صحابيك احاد ناسدن برى كى مجاهديه اشتراك ايتديكى
كوروليورلردى . طرق حيات ومعيشته هپ برابر كيدورلر ؛ استيفاي
معاش خصوصنده دخى آرالرنده علم اعتباريله بر فرق كوروليورلردى .
فقط بتون بولرله برابر او حكومت فاضله نك روحى علماسيله قائم
بوليورلردى . سعادت انسانيه ي متكفل اولان مقدس اديال آنلرك
دماغنده محفوظ ايدى .

ارتحال نبويدن صوكره اصحابدن بر چوق مجاهدين كرام
اطراف واكنافه انتشار ايتدكلى كى ، علمای اصحاب دخى كندى
وظيفه لرني ايفا وغايه امللريني ناسه تبليغ ايتك اوزره ممالك وسيعه
اسلاميه طاعلمشلردى . حضرت بلال ، ابو ذر غفارى ، ابوالدرداء ،
عبادة بن الصامت شامده ، ابن عباس مكده ، ابن مسعود كوفه ده ، ابو
موسى الاشعري بصره ده . . . بوليورلردى . اوممالك اهالى سى
امور دينيه لرني ، احكام جليله اسلاميه ي ، حلال وحرامى شو
ذوات كرامدن تلقى ايدورلر ؛ مسائل مشكله ظهورندن ينه آنلرك
فتوالرينه مراجعت ايدورلردى . ايشته اوراده بولنان علمای اصحاب
ايچون معقول جوابلرله آنلرك قبللريني تنوير ايتك ، توقف ايتدكلى
نقطه ده عقده لرني حل ايله طريق صوابه سوق ايتك ، استفتالرينه
شرعى جوابلر اعطا ايدرك ارشاد ايتك اهم وظائفدن ايدى . شو
مهم وظيفه لرني حقيه اجرا ايد بيلمه لرى ايچون ده منحصر آيكي
طريق موجوددى :

۱ — كتاب وسنتى رهبر اتخاذايتك .

۲ — كتاب وسنته مسئله به تماس ايد جك بر اثره تصادف

ايدلديكى صورتده « اجتهاده » مراجعت ايتك دن عبارت ايدى .
بر مسئله نك كتاب وسنته موجود اولوب اولمادني بيلمك ايچون ده
شبهه سز كتاب وسنتى بيلمك اقتضا ايدورلردى . كتاب هر نه قدر
مدون ايدى ايسه ده ، سنت هنوز جمع وتدوين ايديله مش ، اوزرنده
نتبعات اجرا اولنمشميدى . صوك كونلرى يوز بيكلى متجاوز
اوله رق ميدانه چيقان ، يكرمى اوچ سنه لك بر عمرى استيعابه كفايت
ايد بيلان تعليمات نبويه هپ قلوب اصحابه توزيع وتوديع اولمشدى .
— فقط بو آثارك ، تعليمات نبويه نك اورنالقدن غائب اوله رق
ضياعه اوغرامق احتمالى يوقدى . چونكه احتياج ، شو آثار شريفه نك
هپ ظاهره اخراجى مسلكنى تعقيب ايدورلردى . ارتحال نبويدن
صوكره سماع ، روايت ، حكايه طريقيله بو آثارى ايشيدنلر ،
كورنلر ديكرلرينه نقل ايلرلردى . بوسورتله « روايت » ميدانه
كلشدى . نقلده رجالى ، طرق احاديثى ذكرايتك حديثه ، اثره وثوق ،
قوت بخش ايتكده اولديغندن اصول روايتدن اعتبار اولندى . بو
صورتله « اسناد » ميدانه كلشدى . —

بناء عليه بو مسئله حقنده سنتدن بر اثر موجود اولوب اولماد-

يغنى بيلمك ايچون ايكي طريق بوليورلردى :

۱ — كنديسندن استفتا اولنان ياخود بر وقعه به معروض قالان

صحابيك كندى محفوظاتنه مراجعت ايتك طريقى ايدى . بوقولاى
ايدى . چونكه اصحاب كرام ، آثار نبويه ي پك زياده دقتله
محافظه ايدرك همان نقل باللفظ درجه سنده اعتنا ايديورلردى . زيرا
فخر كائنات افندمى آنلرى بويله براعتايه دعوت بيورمشلردى : —
« نظر الله امرأ سمع منا مقالة فوعاها وأدعاها كما سمعها . . . » اشته انكچون
اصحاب كرامجه سنن واحاديثى استدكلى كى ادا ايتك زياده سييله
ملتزم كوروليورلردى .